

TAXELE JUDICIARE DE TIMBRU ȘI ACCESUL LA JUSTIȚIE

Linda HAMID*

Abstract: *One of the cornerstone principles of the rule of law in a democratic society is the right to a fair trial. An inherent aspect of the right to a fair trial is represented by the right of access to court, understood as an individual's prerogative to institute proceedings before courts in civil matters. Albeit the almost absolute wordings of article 21 of the Romanian Constitution and article 6, para. 1 of the European Convention on Human Rights, the jurisprudence of the European Court of Human Rights has generally recognized that the right of access to court has a non-absolute character.*

Therefore, some restrictions or limitations may be imposed, provided that they observe the requirements of legitimate scope and proportionality. Among the possible limitations, the ECtHR also included restrictions of a financial nature, such as the payment of certain taxes when lodging an action to court. In Romania, the tax levied on claims and requests filed with courts is referred to as judicial stamp duty and failure to pay normally results into the annulment of the action brought to court. Although these taxes are extensively regulated by national legislation and have become habitual, in certain circumstances, this particular mechanism impairs the very right of access to court.

To this end, the following article addresses the issue of compatibility between judicial stamp duty and the right of access to court and attempts to find solutions for the mitigation of the negative effect of financial limitations on the right to a tribunal. As such, the article contains a brief presentation of national legislation on judicial stamp duty and an extensive analysis of the right of access to court by means of review of constitutional provisions, the conditions imposed by article 6, para.1 of the ECHR and notably relevant case law.

Key words: *judicial stamp duty, the right of access to court, compatibility, legitimate scope, proportionality.*

Cuvinte-cheie: *taxă judiciară de timbru, drept de acces la justiție, compatibilitate, scop legitim, proporționalitate.*

1. Considerații introductive

Chestiunea taxelor judiciare de timbru este, în aparență, una banală. Taxele de timbru se datorează în legătură cu activitatea instanțelor de judecată și reprezintă, alături de celelalte taxe și impozite, venituri bugetare. Până aici, nimic ieșit din comun. Însă, în momentul în care o cerere în justiție este anulată din pricina neplății sumei stabilite ca taxă judiciară de timbru se poate pune problema încălcării unui

principiu imanent al oricărui stat de drept: accesul liber la justiție. Prin urmare, acest subiect nu preocupă doar sfera dreptului financiar, ci prezintă în mod evident legături cu cel puțin alte două domenii juridice: dreptul procesual civil și dreptul constituțional. Mai mult, în măsura în care se analizează compatibilitatea unor asemenea taxe cu dreptul de acces la justiție, se iau în considerare o serie de instrumente internaționale, dintre care cel mai relevant este Convenția Europeană a Drepturilor Omului (C.E.D.O.).¹ În acest sens, se poate afirma că problema taxelor judiciare de timbru interesează și din punct de vedere al normelor internaționale supraleghislativă ce privesc domeniul drepturilor omului.

Așadar, deși materia taxelor judiciare de timbru nu este una dintre cele mai controversate probleme de drept, în contextul actual al unui sistem juridic mult prea preocupat de fiscalitate și de litera legii, reprezintă o chestiune ce merită studiată, în special sub aspectul compatibilității cu dreptul de acces la justiție. În consecință, acest articol își propune o analiză a conținutului dreptului de acces la justiție, astfel cum este consacrat în art. 21 al Constituției României și în art. 6, para. 1 al C.E.D.O., prin prisma prevederilor privind taxele judiciare de timbru și a situațiilor concrete în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului a determinat că obligația de plată a unei taxe judiciare de timbru a fost, pentru justițiabilii în cauză, un adevărat impediment, depozându-i de dreptul și de posibilitatea recunoscută oricărei persoane de a introduce o acțiune în justiție.

2. Aspecte generale privind taxele judiciare de timbru

În vederea realizării obiectivului acestui articol, anume acela de a stabili dacă taxele judiciare de timbru sunt sau nu compatibile cu dreptul de acces la justiție, se impune în primul rând o trecere în revistă a câtorva chestiuni relevante cu privire la aceste taxe. Din rațiuni ce țin în esență de economia textului, referirile vor privi, pe scurt, următoarele aspecte: noțiune; obiect; mod de stabilire; caracter anticipat și sancțiune pentru neplată.

a) Noțiune

Art. 1 din Legea nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru precizează că „acțiunile și cererile introduse la instanțele judecătorești, precum și cererile adresate Ministerului Justiției și Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție sunt supuse taxelor judiciare de timbru, prevăzute de prezenta lege și se taxează diferențiat, după cum obiectul acestora este sau nu evaluabil în bani, cu excepțiile prevăzute de lege”.

Așadar, taxele judiciare de timbru se datorează pentru acțiunile și cererile introduse la instanțe ca singure organe de stat abilitate prin lege să înfăptuiască justiția, pentru cereri adresate Ministerului Justiției și Libertăților Cetățenești ca

organ al administrației publice centrale care contribuie la buna funcționare a sistemului judiciar și la asigurarea condițiilor îndeplinirii justiției ca serviciu public, precum și pentru cererile adresate Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, în domeniile date în competența sa.

b) Obiectul taxelor judiciare de timbru

A pune în mișcare o acțiune civilă presupune inițiativa celui care va avea calitatea de reclamant, printr-o *cerere introductivă de instanță*. Potrivit art. 112 C. proc. civ., cererea de chemare în judecată trebuie să cuprindă mai multe elemente, printre care se numără și stabilirea „obiectului cererii și valoarea lui, după prețuirea reclamantului, când prețuirea este cu puțință”.² Prin obiectul cererii de chemare în judecată se înțelege pretenția concretă a reclamantului, obiectul trebuind să fie licit, posibil și determinat sau determinabil.³ În legătură cu cea din urmă cerință, se impune precizarea că este nevoie de o determinare cât mai exactă cu puțință a obiectului cererii de chemare în judecată deoarece acest reper are multe semnificații, dintre care, cea mai importantă, în sensul acestui articol, se referă la faptul că obiectul cererii de chemare în judecată este cel care determină un anumit quantum al taxei judiciare de timbru.⁴

În consecință, obiectul impozabil este reprezentat de dreptul subiectiv dedus judecății, care, așa cum tocmai am menționat, trebuie derivat din petitul cererii sau al acțiunii și din economia actului în sine, constituind, în fapt, acele probleme asupra cărora judecătorul trebuie să se pronunțe prin hotărâre.⁵

c) Stabilirea taxei judiciare de timbru

Taxele judiciare de timbru sunt stabilite în mod diferențiat de lege, după cum obiectul cererii sau al acțiunii este sau nu evaluabil în bani. Astfel, acțiunile și cererile sunt împărțite în trei categorii, după modul de taxare, existând cele evaluabile în bani, cele neevaluabile pecuniar, precum și cele pentru care legea prevede un regim distinct de taxare.⁶

Pentru cererile și acțiunile evaluabile în bani, taxa se calculează pe baza unui tarif de impunere ce se constituie într-o cotă fixă și o cotă procentuală, stabilite în funcție de valoare,⁷ iar pentru cererile și acțiunile cu un conținut nepatrimonial, se determină prin aplicarea unei sume fixe, dar diferite, în funcție de complexitatea obiectului acestora.⁸ Cererile pentru exercitarea apelului și recursului sunt supuse unei taxe de timbru egală cu jumătate din quantumul taxei percepute pentru acțiunea la prima instanță, indiferent de conținutul lor patrimonial sau nepatrimonial.

Taxa de timbru aferentă cererilor în justiție se determină, în toate cazurile, de instanța competentă să judece cauza. Criteriul pe care instanța îl folosește pentru a stabili încadrarea în tarif și mărimea taxei este natura cererii, așa cum reiese din redactarea ei, iar valoarea la care se calculează taxele judiciare de timbru este cea prevăzută în acțiune sau cerere.⁹ În cazul în care această valoare este considerată

de instanță ca fiind derizorie, evaluarea se va face potrivit normelor metodologice elaborate în acest sens de către Ministerul Finanțelor, prin expertiză, dispusă din oficiu sau la cererea oricărei părți, taxa calculându-se la valoarea stabilită ulterior prin expertiză.¹⁰

d) Caracterul anticipat și sancțiunea neplății taxei judiciare de timbru

Potrivit art. 20, alin. 1 din Legea nr. 146/1997, „taxele judiciare de timbru se plătesc anticipat”. De asemenea, în art. 35 din Normele metodologice pentru aplicarea legii privind taxele judiciare de timbru se face precizarea că prin noțiunea de *anticipat* se înțelege „înainte de primirea, efectuarea sau eliberarea actelor taxabile sau înainte de prestarea serviciilor”. Așadar, din prevederile legale se poate deduce că, neplătindu-se anticipat taxele de timbru, instanța este obligată să nu primească cererile și acțiunile ce îi sunt adresate, întrucât, în lipsa unei plăți anticipate, nici serviciile solicitate nu pot fi prestate.¹¹

Timbrarea cererii de chemare în judecată trebuie să se facă până la termenul stabilit, altminteri aceasta va fi anulată în conformitate cu art. 20 alin. 3 din Legea nr. 146/1997, dispoziții incidente și în cazul neachitării timbrului judiciar.¹² Sancțiunea anulării este una procedurală, iar excepția de netimbrare sau insuficientă timbrare, fiind o excepție de ordine publică, poate fi ridicată și de instanță din oficiu, cu întâietate față de altele, deoarece constituie un fine de neprimire.¹³

Totuși, este o astfel de sancțiune rezonabilă, sau ar fi fost indicat ca legiuitorul să stabilească o reglementare legală care să asigure respectarea cerinței proporționalității între caracterul și natura pricinii, condiția nerestricționării accesului la justiție și gravitatea sancțiunii aplicate? Înainte de a răspunde la această întrebare, în vederea contextului deja conturat, este necesară analizarea dreptului de acces la justiție, atât din punct de vedere al reglementărilor naționale, cât și în lumina art. 6, para. 1 al C.E.D.O., așa cum a fost interpretat de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

3. Sfera și conținutul dreptului de acces la justiție

În literatura de specialitate,¹⁴ vorbindu-se despre liberul acces la justiție, s-a cristalizat opinia conform căreia accesul la justiție asigură persoanelor atât facultatea nestânjenită de a introduce, după libera apreciere, o acțiune în justiție, fie ea chiar nefondată în fapt sau în drept, cât și obligația corelativă, pentru tribunalul competent, de a se pronunța în fond asupra unei astfel de acțiuni și, în consecință, să o admită sau să o respingă.

Ideea că accesul la justiție implică obligația corelativă a instanțelor judecătorești de a se pronunța asupra fondului cauzei reiese și din faptul că, atât art. 10 al Declarației Universale a Drepturilor Omului, art. 14 al Pactului Internațional privind Drepturile Civile și Politice, precum și art. 6 al Convenției Europene a Drepturilor Omului

consacră dreptul persoanelor la un proces echitabil. Un proces poate fi considerat echitabil atunci când, instanța judecătorească, sesizată printr-o acțiune, procedează la abordarea ei în fond și o soluționează ținând seama de susținerile părților și de probele prezentate de acestea.¹⁵

Totuși, regula evidențiată suferă un număr de excepții ca urmare a faptului că există anumite împrejurări ce indică încă din primul moment al declanșării procesului că acțiunea reclamantului nu va putea fi admisă. Așadar, se pot stabili, și inevitabil se stabilesc, anumite condiții pentru sesizarea instanței,¹⁶ condiții a căror neîndeplinire poate fi constatată de instanța judecătorească competentă, fără a mai fi necesar ca aceasta să treacă la verificarea temeiniciei dreptului invocat în acțiune.¹⁷ Tocmai pentru că liberului acces la justiție, în accepțiunea sa de drept căruia îi corespunde obligația corelativă a instanței competente de a soluționa în fond litigiul cu care a fost sesizată, îi pot fi opuse anumite condiții prealabile de admitere a acțiunii, el nu poate fi considerat ca fiind un drept absolut.¹⁸

La nivelul legislației naționale există, la această oră, două norme care garantează dreptul de acces la justiție: art. 21 din Constituția României și art. 6 para. 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, text care face parte din dreptul intern odată cu ratificarea sa de către Parlament. În cele ce urmează, le voi trata, în linii mari, pe amândouă.

a) Dreptul de acces la justiție în contextul art. 21 din Constituția României

Accesul la justiție beneficiază, aproape peste tot în Europa, de o valoare constituțională, fiind prevăzut, alături de alte drepturi și libertăți fundamentale, în legile supreme ale majorității statelor. În acest context, legea constituțională română consacră, la rândul ei, accesul liber la justiție, nu numai ca drept fundamental recunoscut fiecărei persoane, dar, mai presus de toate, ca principiu imanent al sistemului de garanții a drepturilor și libertăților cetățenești.¹⁹

Astfel, potrivit art. 21 din Constituție, „(1) Orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime. (2) Nicio lege nu poate îngreui exercitarea acestui drept”. Prin urmare, în conformitate cu legea supremă, liberul acces la justiție se analizează ca o facultate de voință recunoscută și garantată persoanelor de a se adresa instanțelor judecătorești în vederea soluționării în fond a litigiilor lor, facultate căreia îi corespunde obligația acestor organe de a desfășura activitatea prevăzută de lege.²⁰ Termenii larg cuprinzători, utilizați de Constituție pentru definirea liberului acces la justiție duc totodată la presupunerea că acest drept ar fi unul absolut,²¹ nefiind supus niciunei condiții de exercitare, însă, așa cum vom vedea în continuare, acesta are totuși un caracter non-absolut.²²

Mai mult, în doctrină s-a încercat fundamentarea unui principiu care să asigure realizarea în practică a regulii accesului liber la justiție. Este vorba despre *principiul gratuității justiției*, care ar consta în aceea că părțile nu trebuie să plătească judecătorii care le soluționează cauzele și nici procurorii, grefierii ori executorii judecătorești, deoarece, în esență, toți aceștia îndeplinesc un serviciu public, sunt funcționari, salariați ai statului.²³

Gratuitatea justiției nu este consacrată ca atare, și, deși unii autori consideră că acest principiu este neîndoielnic real,²⁴ sunt de părere că, atâta timp cât mijloacele procesuale folosite pentru a ajunge la soluționarea litigiului sunt de cele mai multe ori oneroase, nu putem vorbi despre o justiție gratuită. Într-adevăr, există anumite situații care par să legitimizeze un astfel de principiu: sumele avansate de către una dintre părțile procesului pot fi restituite, în tot sau parțial, de către partea care cade în pretenții, sub forma cheltuielilor de judecată;²⁵ prin lege sunt reglementate unele privilegii, anume scutiri de la plata taxelor judiciare de timbru, reducerea acestora, absolvirea unor categorii de cereri de obligația timbrării ori restituirea în întregime sau în parte a taxei de timbru.²⁶ Totuși, deși în practică există astfel de posibilități, consider că acestea nu reușesc decât să atenueze în anumite circumstanțe consecințele nefaste ale caracterului adesea oneros al dreptului la o instanță, nicidecum să ridice gratuitatea justiției la nivel de principiu ce guvernează procesul civil.

Chestiunea taxelor judiciare de timbru a fost dezbătută în literatura juridică²⁷ pornindu-se de la ideea gratuității justiției, până la suportarea acestor taxe de către cei care recurg la serviciile justiției sau de către toți contribuabilii.²⁸ De asemenea, s-a susținut că taxele judiciare de timbru sunt necesare pentru a-i stăvili pe aceia care se adresează justiției fără un temei anume, sau că taxele de timbru sunt o sancțiune pecuniară, prin aceea că persoana care pierde procesul suportă cheltuielile de judecată, deci și taxele judiciare de timbru. În plus, s-a afirmat că, făcând parte din *impozitul pe justiție*, taxele de timbru sunt o necesitate publică, deoarece, atâta vreme cât justiția este o sarcină a statului, și statul este în drept a percepe impozitele sau taxele pe care le consideră necesare pentru îndeplinirea funcțiilor sale.²⁹ Cu toate că nu s-a ajuns la un consens cu privire la felul în care ar trebui reglementate taxele judiciare de timbru, s-a atras atenția asupra faptului că stabilirea taxelor judiciare de timbru trebuie să se facă cu deosebită atenție, deoarece taxele prea mari transformă justiția într-un adevărat lux, inaccesibil celor lipsiți de mijloace materiale.³⁰

b) Dreptul de acces la justiție în contextul art. 6, para. 1 al C.E.D.O.

Consacrând dreptul la un proces echitabil, art. 6, para.1 al C.E.D.O. prevede următoarele: „Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială,

instituită prin lege, care va hotărî fie asupra contestațiilor privind drepturile și obligațiile sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptată împotriva sa”. Deși la prima vedere această dispoziție pare a consacra doar garanții de natură procedurală menite să asigure soluționarea justă a cauzei, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat, în hotărârea *Golder c. Marea Britanie*, că art. 6 nu se limitează doar la recunoașterea acestui drept în privința proceselor aflate în curs de judecare, ci instituie un drept material efectiv, și anume, acela de acces la o instanță.³¹

În aceeași hotărâre, Curtea a arătat că „pot fi aduse restricții exercițiului acestui drept întrucât dreptul de acces, prin chiar natura sa, cere o reglementare din partea statului, reglementare care poate varia în timp și spațiu, în funcție de resursele comunității și nevoile indivizilor”.³² Subliniind caracterul non-absolut al dreptului de acces la justiție, Curtea de la Strasbourg a mai precizat că limitările care îl afectează nu sunt altceva decât aplicații particulare ale unor restrângeri caracteristice pentru orice alte tipuri de drepturi subiective.³³ Astfel, ca orice altă libertate, și dreptul de liber acces la justiție poate suferi limitări din partea puterii de stat, cu scopul salvărdării altor interese, fiind de neconceput ca statele să fie obligate să permită un acces la justiție necondiționat de anumite aspecte de formă ori de fond. Mai mult, existența unor limitări derivă în mod natural din exercitarea dreptului în cauză, ca atare, ea este recunoscută atât în jurisprudența europeană cât și în cea internă.³⁴

Totuși, limitările astfel aduse trebuie să respecte câteva principii. În primul rând, ele trebuie să urmărească un scop legitim și să nu afecteze însăși substanța dreptului. De asemenea, este necesară asigurarea unui raport rezonabil de proporționalitate între scopul urmărit și mijloacele alese.³⁵ Conform principiului proporționalității, atunci când un stat condiționează sau limitează anumite drepturi individuale, trebuie să creeze un echilibru concret între interesele generale ale comunității și obligația de a respecta drepturile și libertățile fundamentale ale persoanelor, iar un astfel de echilibru nu poate fi atins dacă dreptul persoanei în cauză a fost viciat într-un mod excesiv ori disproporționat în urma intervenției statului.³⁶

În plus, dacă dreptul de acces la justiție poate da naștere anumitor limitări implicite admise, atunci statelor trebuie să li se recunoască o anumită marjă de apreciere a măsurilor concrete pe care le iau pentru a reglementa problema accesului la o instanță. Marja de apreciere presupune că organelor legislative și judiciare ale unui stat le este permis să interpreteze normele privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului, în principiu, deoarece, într-o societate democratică, organele de stat sunt în general considerate a fi într-o mai bună poziție decât judecătorul internațional atunci când vine vorba de aprecierea unor factori complecși ori echilibrarea conflictelor între interesele publice și private.³⁷ De asemenea, dată fiind apartenența dreptului de acces la justiție sferei principiilor de *jus cogens* din dreptul internațional, marja de apreciere permisă statelor va fi mai redusă decât în alte domenii reglementate de Convenție.³⁸

Prin urmare, statele pot să impună anumite condiții și limitări³⁹ pentru introducerea unei acțiuni judecătorești. În general, acestea sunt condiții de formă, condiții privind termenele, condiții cu privire la plata unor taxe de timbru ori alte sume de bani necesare deschiderii procedurii, condiții relative la existența unor imunități de jurisdicție, condiții cu privire la obligativitatea unor proceduri prealabile, și altele.⁴⁰ În secțiunea următoare voi analiza dreptul de acces la justiție prin prisma condiției ce se referă la obligația plății taxelor judiciare de timbru, așa cum a fost interpretat de Curtea Constituțională și de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

4. Jurisprudența Curții Constituționale în materia taxelor judiciare de timbru

Curtea Constituțională a fost sesizată cu numeroase excepții de neconstituționalitate a prevederilor Legii nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru, considerată neconstituțională pentru că, prin excesivitatea cuantumului acestei taxe, este limitat liberul acces la justiție. Curtea a respins în mod ferm excepțiile de neconstituționalitate invocate în legătură cu prevederile Legii nr. 146/1997, concluzionând că orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor sale, dar că aceasta nu înseamnă nicidecum că accesul la justiție ar trebui să fie gratuit.⁴¹

De asemenea, conform Curții Constituționale, regula o constituie timbrarea acțiunilor în justiție, iar excepțiile sunt posibile doar în măsura în care sunt stabilite de legiuitor.⁴² Între considerentele soluțiilor constante de respingere a excepțiilor de neconstituționalitate, Curtea a reținut, între altele, faptul că, „întrucât legea fundamentală nu prevede gratuitatea justiției, legiuitorul e liber să stabilească taxe judiciare de timbru, acoperind pe calea aceasta o parte din cheltuielile efectuate pentru funcționarea serviciului public al justiției, obligație impusă de altfel de art. 56 alin. 1 din Constituție, potrivit căruia cetățenii au obligația să contribuie, prin impozite și taxe, la cheltuielile publice”.⁴³

În literatura de specialitate⁴⁴ s-a criticat linia de argumentare adoptată de Curtea Constituțională, deoarece aceasta ar induce concluzia potrivit căreia taxele judiciare de timbru reprezintă un *impozit pe justiție*. De fapt, partea care a adresat cererea instanței doar avansează cheltuielile de judecată în care este inclusă și taxa de timbru, urmând ca apoi, pe baza art. 274 alin. 1 C. proc. civ., cel aflat în culpă procesuală, să cadă în pretenții. Într-adevăr, acesta este un mod specific de angajare a răspunderii, în aplicarea principiului general de răspundere consacrat de art. 998 din C. civ., însă, atâta timp cât una dintre părți, indiferent care, achită sumele ce s-au constituit sub forma taxelor judiciare de timbru, înseamnă că în practică există, așa cum susține instanța constituțională, o *taxă pe justiție*.⁴⁵

5. Jurisprudența C.E.D.O. în materia taxelor judiciare de timbru

După cum am văzut, Curtea Constituțională a României a consacrat în cuprinsul deciziilor sale regula timbrării acțiunilor în justiție, argumentând că dreptul de acces la justiție nu este unul absolut, putând fi supus unor limitări chiar de natură fiscală. Într-adevăr, accesibilitatea justiției nu înseamnă caracterul gratuit al acesteia, condiția privind plata unei taxe judiciare de timbru fiind acceptată îndeosebi deoarece vizează un serviciu prestat de către stat.

Deși, în principiu, soluțiile Curții Constituționale nu pot fi contestate, în spiritul jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, se impune, totuși, o observație. Astfel, chiar dacă instanța de la Strasbourg admite dreptul statului de a institui anumite condiții pentru sesizarea unei instanțe, inclusiv plata unei taxe de timbru, aceasta verifică întotdeauna în ce măsură aceste condiții sunt rezonabile.⁴⁶

În acest context, poate fi notat faptul că judecătorii Curții Constituționale nu s-au preocupat niciodată cu verificarea rezonabilității sumelor ce trebuie plătite, în condițiile în care o taxă de timbru exorbitantă poate ridica serioase probleme sub aspectul accesului liber la justiție. *Per a contrario*, Curtea europeană a verificat, în toate cauzele ce i-au fost supuse spre soluționare, dacă limitările aplicate nu au restrâns dreptul de acces al persoanei la o instanță într-o manieră sau într-o măsură în care acesta să fie atins chiar în substanța sa.⁴⁷ Altfel spus, limitările de natură financiară se conciliază cu prevederile art. 6, para. 1 al Convenției doar în măsura în care acestea vizează un scop legitim și există un raport de proporționalitate între mijloacele utilizate de stat și scopul vizat de acesta.⁴⁸

În legătură cu scopul legitim urmărit prin instituirea taxelor judiciare de timbru, Curtea de la Strasbourg a considerat că, în principiu, acestea vizează buna administrare a justiției și au ca obiectiv atât descurajarea justițiabililor de a formula cereri abuzive, cât și asigurarea de fonduri pentru funcționarea justiției.⁴⁹

Pe de altă parte, principiul proporționalității impune considerarea unui echilibru între interesele generale ale societății și obligația de a proteja drepturile fundamentale ale omului. Altfel spus, este nevoie de o relație rezonabilă de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul legitim ce se dorește a fi realizat.⁵⁰

Pentru aprecierea proporționalității restricției ce se referă la stabilirea unor taxe judiciare de timbru, Curtea de la Strasbourg are în vedere un număr de factori: cuantumul sumei ce trebuie plătită de reclamant raportată la veniturile sale; stadiul procesual în care intervine restricția; garanțiile procedurale de care se bucură reclamantul; miza procesului; scopul în care este impusă; claritatea și previzibilitatea stabilirii și achitării taxelor.⁵¹ În continuare, în lumina hotărârilor pronunțate împotriva României de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, voi face referire, în mod distinct, la fiecare dintre acești factori.

a) Cuantumul sumei ce trebuie achitată ca și taxă judiciară de timbru

În cauzele aduse împotriva României, factorul invocat cel mai adesea pentru examinarea efectivității accesului la justiție a fost cuantumul taxei judiciare de timbru, raportat la veniturile reclamantului.⁵² În esență, în majoritatea acestor hotărâri, Curtea europeană a afirmat că sistemul român este contrar art. 6, para. 1 al Convenției, deoarece cuantumul taxei judiciare de timbru este determinat prin aplicarea unui procent la valoarea litigiului, fără a ține seama de situația particulară a reclamantului sau de veniturile acestuia.⁵³

b) Stadiul procesual în care intervine limitarea

Analizând cauzele în care s-a stabilit o încălcare a dreptului de acces la justiție din pricina limitărilor de ordin financiar, se poate observa că stadiul procesual în care intervine o asemenea restricționare prezintă o importanță vădită în viziunea Curții europene. În acest sens, Curtea a apreciat că atât restrângerile intervenite în fața primei instanțe⁵⁴ cât și cele intervenite într-o cale de atac⁵⁵ pot reprezenta încălcări ale dreptului de acces la justiție. Așadar, se pot constitui într-o atingere a dreptului de acces la un tribunal nu doar restricțiile intervenite într-o fază inițială a procesului, ce împiedică verificarea pe fond a acțiunii, ci și cele intervenite în apel, după ce reclamantul beneficiase deja de un grad de jurisdicție. Cu privire la acest aspect, Curtea a indicat faptul că acele state membre care au instituit instanțe de apel și de recurs sunt obligate să asigure aceleași garanții procedurale și în căile de atac.

c) Garanțiile procedurale de care se bucură reclamantul

Cu privire la garanțiile procedurale de care trebuie să se bucure orice reclamant, instanța europeană a indicat în câteva dintre hotărârile sale împotriva României o serie de lipsuri și cu privire la acest aspect. Astfel, Curtea a apreciat că procedura prevăzută pentru contestarea cuantumului și pentru solicitarea de scutire de la plata taxei judiciare de timbru nu prezenta garanțiile cerute de art. 6, para. 1 al Convenției,⁵⁶ deoarece competența privind asistența judiciară aparținea unei autorități administrative, anume Ministerul Finanțelor Publice, iar prin lege nu se prevedea o procedură de acordare a scutirilor, reducerilor, eșalonărilor sau amânărilor și nici vreo cale de atac împotriva deciziilor Ministerului Finanțelor Publice. În acest context, autoritățile naționale au remediat neajunsul constat de instanța europeană, iar prevederile legale actuale stabilesc că deciziile cu privire la asistența judiciară sunt de competența instanțelor de judecată, consacrand, în același timp, posibilitatea formulării unei cereri de reexaminare împotriva unor astfel de decizii.⁵⁷

De asemenea, în cuprinsul unora dintre hotărârile împotriva României, se menționează și faptul că instanțele interne nu s-au folosit îndeajuns de principiul rolului activ al judecătorului, cu precădere în ceea ce privește sarcina aprecierii

elementelor de probă prezentate în vederea determinării capacității reclamanților de a plăti taxa de timbru⁵⁸ și cea a informării reclamantului cu privire la consecințele neplății taxei sau a faptului că acesta poate beneficia de o exonerare de la plata taxei judiciare de timbru.⁵⁹

d) Miza procesului

În ceea ce privește aprecierea proporționalității unei restricții a dreptului de acces la justiție prin prisma aceluși criteriu ce se referă la miza procesului, în cauza *Iordache c. România*, Curtea de la Strasbourg a criticat faptul că instanțele naționale nu au ținut cont de natura acțiunii și importanța acesteia pentru reclamant, și anume, în cazul de față, dorința reclamantului deținut de a obține un drept de vizită al minorului aflat în custodia mamei, apelul și recursul introduse de acesta fiind anulate pentru neplata taxelor judiciare de timbru.

e) Scopul stabilirii taxelor judiciare de timbru

În sfârșit, în legătură cu scopul stabilirii taxelor judiciare de timbru, instanța europeană a apreciat că restricția dreptului de acces urmărește un scop legitim, vizând, în esență, buna administrare a justiției.⁶⁰ Mai mult, în ceea ce privește problema clarității și previzibilității stabilirii și achitării taxelor, s-a admis faptul că dreptul național român prevede cu claritate ipotezele în care este datorată taxa de timbru, modalitățile sale de calcul și consecințele în caz de neplată, reclamantul putându-se aștepta, în mod rezonabil, ca aceste reguli să fie aplicate.⁶¹

6. Propuneri de *lege ferenda*

Considerând principalele probleme relevate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, se poate accepta ideea că materia taxelor judiciare de timbru trebuie reformată în așa fel încât să asigure accesul efectiv la o instanță.⁶² Pentru un asemenea demers trebuie considerate, în primul rând, criteriile de apreciere stabilite de instanța de la Strasbourg prin hotărârile în care s-a pronunțat împotriva României. În acest sens, pentru a obține un sistem ce corespunde pe deplin cerințelor impuse de art. 6, para. 1 al Convenției, pot fi avute în vedere mai multe soluții, pe care le voi evidenția în cele ce urmează.⁶³

a) Stabilirea unui plafon maxim al taxelor judiciare de timbru

Prin stabilirea unei limite maxime a taxelor de timbru, s-ar putea evita situațiile în care, datorită unei valori extrem de ridicate a obiectului litigiului, reclamantul ar fi pus în situația de a plăti o taxă de timbru exorbitantă, calculată prin aplicarea unui procent din valoarea litigiului. În acest context, pot fi amintite modele legislative din Lituania ori din Germania. Astfel, dacă în Lituania există un

plafon maxim al taxei de timbru, ce nu poate fi depășit în nicio circumstanță,⁶⁴ în Germania, taxele judiciare de timbru pentru cererile evaluabile în bani sunt stabilite pe praguri valorice și taxe fixe.⁶⁵

b) Raportarea nivelului taxelor de timbru la veniturile efective ale justițiabililor

În acest sens, sunt de părere că instanțele de judecată competente să stabilească taxa de timbru în litigiile ce le sunt supuse spre soluționare trebuie să țină cont de situația personală a reclamantului, ori altfel spus, trebuie să aibă în vedere veniturile materiale efective de care acesta dispune. Pentru atingerea unui asemenea obiectiv, se poate impune regula ca taxa de timbru să nu depășească un anumit procent din veniturile realizate de justițiabil într-o perioadă determinată de timp. De altfel, la un nivel mai general, consider că legiuitorul ar trebuie să aibă în vedere și posibilitățile materiale reale de care dispun cetățenii României.⁶⁶

c) Posibilitatea de a se trece la judecată fără plata taxelor judiciare de timbru

O asemenea soluție presupune ca președintele instanței ce judecă litigiul să fie abilitat în a decide că se poate proceda la judecată, chiar și în absența plății sumei stabilite ca taxă de timbru, deoarece justițiabilul nu poate suporta taxa de timbru. Pentru o astfel de apreciere, se pot lua în considerare natura și șansele de succes ale acțiunii reclamantului.⁶⁷

d) Achitarea taxelor de timbru la finalul procedurii

Având în vedere faptul că legislația națională prevede principiul culpei procesuale, soluția achitării ulterioare a taxelor de timbru se prezintă ca fiind relativ ușor de pus în practică. Astfel, niciuna dintre părți nu va avansa cheltuielile judiciare, urmând ca acestea să fie suportate, la sfârșitul demersurilor procesuale, de partea care a căzut în pretenții. De altfel, o atare soluție este prevăzută și în legislația Finlandei, taxele plătindu-se doar la sfârșitul procesului.⁶⁸

e) Instituirea gratuității procedurilor judiciare civile

În Franța, prin Legea nr. 77/1468 din 30 decembrie 1977, s-a instituit gratuitatea acțiunilor în justiție în fața instanțelor civile și administrative, iar în Spania și Suedia, procedurile judiciare sunt de asemenea gratuite.⁶⁹ Totuși, consider că, în privința materiei taxelor judiciare de timbru, sunt mai potrivite soluțiile de mijloc, moderate, care presupun modificarea legislației în conformitate cu cerințele impuse de Convenția europeană și de instanța de la Strasbourg, deoarece, așa cum însăși Curtea a admis, taxele judiciare de timbru au, în principiu, un scop legitim, și anume, buna administrare a justiției.

7. Concluzii

Taxele judiciare de timbru beneficiază de o reglementare legislativă complexă și nuanțată. În general, instanțele naționale, aflate în fața unor cereri ori acțiuni în privința cărora se solicită taxă de timbru, interpretează și aplică legislația în materie într-o manieră extrem de riguroasă. Ca atare, în practica judiciară, nu puține au fost situațiile în care justițiabilii nu au putut beneficia de examinarea pe fond a acțiunii pe care au dedus-o judecării din cauza neîndeplinirii condiției prealabile și obligatorii a plății taxei de timbru solicitate pentru serviciile prestate. Într-un asemenea context, s-a pus problema efectivității dreptului de acces la justiție.

Accesul la justiție constituie un principiu fundamental al organizării oricărui sistem judiciar democratic, fiind consacrat atât la nivel constituțional, cât și într-un număr important de instrumente internaționale și se traduce prin facultatea oricărei persoane de a introduce, după libera sa apreciere, o acțiune în justiție, implicând astfel și obligația corelativă a statului, ca prin instanța competentă, să soluționeze aceste acțiuni. Totuși, dreptul de acces la o instanță nu are un caracter absolut, el putând fi supus unor condiționări, însă doar în măsura în care esența sa nu este înfrântă, adică, numai și numai în acele situații în care o atare restrângere urmărește un scop legitim și este proporțională cu acesta.

La începutul acestei lucrări am afirmat că obiectivul demersului meu este acela de a stabili dacă taxele judiciare de timbru sunt compatibile cu dreptul de acces la justiție. În urma analizării tuturor circumstanțelor relevante: legislație națională, legislație internațională și jurisprudență, concluzia la care am ajuns nu este una neechivocă.

În ceea ce mă privește, accesul la justiție poate fi supus unor limitări, fie și acestea de natură financiară. Așadar, sunt de părere că, în mod abstract, dreptul de acces la un tribunal este compatibil cu instituirea de taxe judiciare de timbru. Totuși, jurisprudența Curții europene a relevat că o atare compatibilitate devine discutabilă în momentul în care legislația privind taxele de timbru este aplicată în mod practic. Astfel, este evident faptul că legislația națională privind taxele judiciare de timbru, deși foarte complexă, nu prezintă suficiente garanții procedurale în vederea asigurării efectivității dreptului de liber acces la o instanță. Mai mult, înclinația excesivă spre fiscalitate și lipsa orientării spre individ și situația particulară a acestuia, cuplată cu rigurozitatea instanțelor naționale în aplicarea prevederilor legale, a dus adesea la încălcarea flagrantă a aceluși drept care, în esență, constituie piatra de temelie a oricărui sistem juridic: accesul la un tribunal.

Prin urmare, sarcina de a armoniza practica judiciară cu principiile abstracte de drept revine atât legiuitorului, cât și instanțelor naționale. De aceea, consider că doar în urma unei reforme legislative ce va avea în vedere atât condițiile impuse

de Convenția Europeană a Drepturilor Omului cât și considerentele enumerate de către instanța de la Strasbourg în pricinile contra României, se va putea vorbi despre o compatibilitate reală între dreptul la o instanță și taxele judiciare de timbru.

---

* **Linda HAMID**, Absolventă a Facultății de Drept din cadrul Universității Babeș-Bolyai, promoția 2010, în prezent student masterand în Drept Internațional Public la Universitatea Utrecht, Olanda; l.hamid@students.uu.nl.

¹ Convenția Europeană a Drepturilor Omului a fost semnată la 4 noiembrie 1950 de 13 din cele 15 state membre ale Consiliului Europei, la acea dată, intrând în vigoare la 3 septembrie 1950.

² A se vedea art. 112, pct. 3, C. proc. civ.

³ M. Tăbârcă, *Drept procesual civil*, vol. I, ed. a II-a, Ed. Universul Juridic, București, 2008, p. 384.

⁴ *Ibidem*.

⁵ A. Cotuțiu, *Unele aspecte referitoare la timbrarea acțiunilor și cererilor introduse la instanțele judecătorești*, în revista *Dreptul*, nr. 10/1999, p. 63.

⁶ Potrivit art. 28 alin. 1 al Legii nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 173 din 29 iulie 1997, modificată și completată ulterior, Guvernul este împuternicit ca, în funcție de rata inflației, să actualizeze periodic taxele judiciare de timbru prevăzute de lege. De asemenea, trebuie menționat faptul că, pe lângă cele trei categorii enumerate, potrivit art. 15, 16 și 17 din Legea nr. 146/1997 și art. 24, 25 și 26 din Normele metodologice, există anumite cereri și acțiuni care sunt scutite de la plata taxelor judiciare de timbru.

⁷ Pentru modalitatea de calcul, a se vedea art. 2 din Legea nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru.

⁸ *Idem*, art. 3.

⁹ C. Diaconu, *Taxele judiciare de timbru*, Ed. All Beck, București, 2004, p. 19.

¹⁰ Potrivit art. 3¹ din Legea nr. 146/1997 „(1) Cererile introduse la instanțele judecătorești, prin care se solicită pronunțarea unei hotărâri judecătorești care ține loc de act autentic de înstrăinare a unor bunuri imobile, se taxează potrivit prevederilor art. 2 alin. (1), la valoarea imobilului. (2) Taxarea cererilor prevăzute la alin. (1) se face la valoarea imobilului declarat de părți. În cazul în care valoarea declarată de părți este inferioară valorii orientative stabilite prin expertiza întocmită de camerele notarilor publici, taxarea cererilor se va face la această din urmă valoare. (3) Dispozițiile alin. (1) și (2) se aplică în mod corespunzător și la taxarea cererilor în materie de moștenire. (4) Instanțele de judecată vor solicita la începutul fiecărui an camerelor notarilor publici expertizele privind stabilirea valorilor orientative ale bunurilor imobile din circumscripția teritorială a instanței”. În legătură cu acest aspect, consider că, prin practicarea unor taxe judiciare de timbru impuse direct de Camera Notarilor Publici, prin evaluările stabilite de aceasta, fără cenzura instanței și a plătitorului de taxă, se ajunge atât la încălcarea art. 124 alin. 3 din Constituție, conform căruia „judecătorii sunt independenți și se supun numai legii” cât și la încălcarea accesului liber la justiție, care, într-o atare situație, poate presupune și posibilitatea de a se determina de către instanță valoarea la care urmează a fi stabilit timbrajul.

¹¹ În decizia Curții Constituționale nr. 62/2001, publicată în M. Of., nr. 188 din 12 aprilie 2001, s-a afirmat, în acest sens, că prestarea serviciilor judiciare nu este gratuită.

¹² Potrivit prevederilor legale, „Neîndeplinirea obligației de plată până la termenul stabilit se sancționează cu anularea acțiunii sau a cererii”, așadar, suntem în prezența unei nulități necondiționate, întrucât nu se pune problema vătămării procesuale.

¹³ C. Diaconu, *op. cit.*, p. 25.

¹⁴ A se vedea T. Drăganu, *Liberul acces la justiție*, Ed. Lumina Lex, București, 2003, p. 7.

¹⁵ În acest sens, a se vedea I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. I, ed. a II-a, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 87.

¹⁶ *Ibidem*. Autorul susține, pe bună dreptate, că astfel de condiții sau limitări trebuie să fie rezonabile și proporționale cu scopul urmărit și să nu aducă atingere însăși substanței dreptului.

¹⁷ T. Drăganu, *op. cit.*, p. 9.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ A se vedea decizia Curții Constituționale, nr 64/1994, publicată în M. Of., nr. 177 din 12 iulie 1994.

²⁰ T. Drăganu, *op. cit.*, p. 17.

²¹ În filosofia drepturilor omului se face o delimitare între drepturi absolute și drepturi relative. Astfel, potrivit acestei clasificări, drepturile relative sunt acele drepturi ce sunt incidente persoanelor ca membrii ai societății, pe când, cele absolute, se definesc printr-un sens primar, fiind drepturi de care fiecare individ este îndreptățit să se bucure, atât în societate, cât și în afara ei. În acest context, a se vedea W. Blackstone, J. F. Hargrave, J. L. Wendell, *Commentaries on the Laws of England*, vol. 1, Ed. Harper & Brothers, New York, 1850, p. 122-123.

²² T. Drăganu, *Considerații critice cu privire la caracterul absolut atribuit dreptului de liber acces la justiție de legea de revizuire a Constituției din 21 noiembrie 2003*, în revista *Pandectele Române*, nr. 4/2004, p. 113.

²³ V. Pătulea, *Natura și regimul juridic al taxei judiciare de timbru, raportate la principiul constituțional al egalității în fața justiției*, în revista *Dreptul*, nr. 3/2004, p. 78.

²⁴ I. Deleanu, *op. cit.*, p. 29.

²⁵ Potrivit art. 274 C. proc. civ., cheltuielile de judecată au caracterul de sancțiune procedurală, iar ca fundament răspunderea civilă delictuală și culpa procesuală a părții care a căzut în pretenții.

²⁶ I. Deleanu, *op. cit.* p. 30.

²⁷ C. Diaconu, *op. cit.*, p. 17-18.

²⁸ Într-o opinie, s-a sugerat că taxele judiciare de timbru ar trebui suportate nu doar de cei care recurg la serviciile justiției, adică justițiabilii care beneficiază de aceste servicii, ci de toți contribuabilii, deoarece cei care luptă pentru dreptul lor, luptă în același timp pentru securitatea generală. Pentru mai multe detalii, a se vedea V. Pătulea, *op. cit.*, p. 78.

²⁹ C. Diaconu, *op. cit.*, p. 18.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ D. Micu, *Garantarea Drepturilor Omului*, Ed. All Beckk, București, 1998, p.72.

³² C.E.D.O., hotărârea *Golder c. Marea Britanie*, din 21 februarie 1975.

³³ *Ibidem*.

³⁴ R. Chiriță, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*, ed. a II-a, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 153.

³⁵ *Ibidem*. În acest sens, trebuie amintite și prevederile art. 53 (2) din Constituția României, conform căroră „Restrângerea poate fi dispusă numai dacă este necesară într-o societate democratică. Măsura trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o, să fie aplicată în mod nediscriminatoriu și fără a aduce atingere existenței dreptului sau libertății”.

³⁶ C.E.D.O., hotărârea *James și alții c. Marea Britanie* din 21 februarie 1986.

³⁷ M. Sepúlveda, G. D. Guðmundsdóttir, C. Chamoun, W. J. M van Genugten, *Human Rights. Reference Handbook*, ediția a IV a, Ed. The Icelandic Human Rights Centre, Reykjavik, 2009, p. 145.

- ³⁸ *Ibidem*. De exemplu, în cazul dreptului la liberă exprimare, atunci când în cauză se ridică probleme de moralitate, un concept ce poate varia de la un stat la altul, Curtea de la Strasbourg va permite o marjă de apreciere mult mai largă decât în acele situații care privesc anumite concepte asupra cărora exista o viziune europeană comună.
- ³⁹ Limitarea dreptului de acces la justiție se poate face doar printr-o lege sau printr-un act asimilabil legii. Într-adevăr, potrivit art. 53 (1) din Constituția României, „Exercițiul unor drepturi și libertăți poate fi restrâns numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea securității naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și a libertăților cetățenilor; desfășurarea instrucției penale; prevenirea consecințelor unei calamități naturale, ale unui dezastru ori ale unui sinistru deosebit de grav”.
- ⁴⁰ R. Chiriță, *op. cit.* p. 259.
- ⁴¹ În acest sens, a se vedea decizia Curții Constituționale nr. 30/1999, publicată în M. Of., nr. 178 din 26 aprilie 1999. Curtea Constituțională a mai argumentat că în general, sumele ce se constituie în taxe de timbru fiind modice, accesul liber la justiție nu este îngrădit. Totuși, în vederea argumentului Curții, consider că de cele mai multe ori, nu cuantumul sumei datorate cu titlu de taxă de timbru este cel care trebuie avut în vedere, ci circumstanțele concrete ale litigiului dedus judecătii și mai ales, posibilitățile materiale concrete ale părții ce se vede obligată la plata taxelor judiciare de timbru.
- ⁴² A se vedea decizia Curții Constituționale nr. 46/2010, publicată în M. Of., nr. 219 din 8 aprilie 2010.
- ⁴³ Pentru mai multe lămuriri, a se vedea deciziile Curții Constituționale nr. 499/2004, publicată în M. Of., nr. 99 din 31 ianuarie 2005 și nr. 42/2005, publicată în M. Of., nr. 206 din 10 martie 2005.
- ⁴⁴ I. Deleanu, *op. cit.*, p. 329.
- ⁴⁵ Curtea Constituțională, în decizia nr. 427/2006, publicată în M. Of., nr. 582 din 5 iulie 2006, s-a oprit și la o altă explicație, anume că „justițiabilii care trag un folos nemijlocit din activitatea desfășurată de autoritățile judecătorești, să contribuie la acoperirea cheltuielilor acestora”. Totuși, argumentul Curții își pierde rațiunea de a fi în situația în care cheltuielile sunt suportate de partea care cade în pretenții.
- ⁴⁶ C.E.D.O., hotărârea *Airey c. Irlanda* din 9 octombrie 1979.
- ⁴⁷ C.E.D.O., hotărârea *Kreuz c. Polonia* din 19 iunie 2001; C.E.D.O., hotărârea *Iorga c. România* din 5 ianuarie 2007; C.E.D.O., hotărârea *Adam c. România* din 3 noiembrie 2009.
- ⁴⁸ A se vedea C.E.D.O., hotărârea *Weissman c. România* din 24 mai 2006; C.E.D.O., hotărârea *V.M. c. Bulgaria* din 8 iunie 2006; C.E.D.O., hotărârea *Beian c. România* din 7 februarie 2008; C.E.D.O., hotărârea *Rusen c. România* din 8 ianuarie 2009.
- ⁴⁹ C.E.D.O. hotărârea *Rusen c. România* din 8 ianuarie 2009. Totuși, având în vedere faptul că în România sumele obținute din taxele judiciare de timbru nu ajung direct la prestatorul serviciului taxabil, ci sunt colectate la bugetele locale, obținerea de fonduri pentru funcționarea sistemului juridic nu se poate înscrie în rândul obiectivelor impunerii unei taxe pe justiție. Potrivit art. 295 alin. 11 lit. b) din Codul fiscal, taxele judiciare de timbru se constituie ca venituri la bugetele locale, însă, în opinia mea, rațiunea acestei reglementări este discutabilă în condițiile în care taxele judiciare de timbru ar putea fi mai bine utilizate în scopul eficienței administrării a justiției, inclusiv în ceea ce privește aspectele de ordin financiar, de natură să constituie garanții ale autonomiei și independenței instanțelor, în situația în care s-ar constitui în venituri ale autorității judecătorești și nu în venituri ale bugetelor locale. O astfel de soluție mi se pare absolut pertinentă, în condițiile în care aceste venituri ar fi mai apoi folosite pentru cheltuieli administrative, cheltuieli de procedură, publicații de specialitate sau cheltuieli de capital, precum renovarea sau construirea de sedii noi pentru instanțe și parchete. Desigur, o atare finanțare poate fi atât integrală, cât și parțială, altfel spus, se poate recurge la trecerea în întregime a taxelor

judiciare de timbru de la bugetele locale la cele ale instanțelor judecătorești, cât și la o trecere procentuală, în funcție de nevoile concrete și reale ale instanțelor de judecată. De asemenea, în legătură cu acest aspect se mai poate pune problema utilității unei gestiuni directe a procesului de colectare a taxelor judiciare de timbru de către autoritatea judecătorească, în condițiile în care aceasta ar exercita practic activități specifice puterii executive, încălcându-se astfel principiul constituțional al separării puterilor în stat. În acest sens, o soluție de compromis ar putea fi reprezentată de trecerea sumelor ce se constituie în taxe de timbru de la bugetele locale, la bugetul Ministerului Justiției și al Libertăților Cetățenești, care conform unui program prestabilit, să folosească aceste sume în scopul finanțării activității instanțelor de judecată.

⁵⁰ M. Sepúlveda, G. D. Guðmundsdóttir, C. Chamoun, W. J. M. van Genugten, *op. cit.*, p. 144.

⁵¹ D. Bogdan, *Procesul civil echitabil în jurisprudența CEDO . Vol. I. Accesul la justiție*, Ed. Hamangiu, București, 2009, p.45.

⁵² C.E.D.O., hotărârea *Weissman c. România* din 24 mai 2006; C.E.D.O., hotărârea *Iorga c. România* din 25 ianuarie 2007; C.E.D.O., hotărârea *Beian c. România* din 7 februarie 2008; C.E.D.O., hotărârea *Larco și alții c. România* din 7 februarie 2008; C.E.D.O., hotărârea *S.C. Marolux SRL și Jacobs c. România*, din 21 februarie 2008; C.E.D.O., hotărârea *Nemeti c. România* din 1 aprilie 2008; C.E.D.O., hotărârea *Rusen c. România* din 8 ianuarie 2009.

⁵³ În scopul aprecierii cuantumului taxei, trebuie considerate circumstanțele particulare ale unei cauze, solvabilitatea reclamantului și faza procesuală în care este impusă taxa respectivă constituindu-se în factori ce trebuie avuți în vedere pentru a stabili dacă acesta s-a bucurat de dreptul de acces la justiție sau dacă, din pricina cuantumului taxei, accesul la o instanță a fost îngreunat atât de mult încât dreptul a fost atins chiar în esența sa. Pentru a determina dacă este vorba despre un quantum ridicat al taxei, Curtea europeană folosește, în general, o dublă raportare: subiectivă și obiectivă. Cu privire la aspectul subiectiv, instanța europeană ține cont de situația personală a reclamantului, raportând cuantumului taxei la veniturile lunare ale acestuia. De asemenea, în vederea aprecierii posibilității reale a reclamantului de a plăti suma respectivă, Curtea ia în considerare și nevoile sale personale, sau a celor pe care îi are în întreținere. Din punct de vedere obiectiv, testul proporționalității implică, în mod inevitabil, și compararea veniturilor reclamantului cu veniturile medii sau minime lunare, cum ar fi, de exemplu, salariul minim brut ori pensia medie (D. Bogdan, *op. cit.*, pp. 45-48).

⁵⁴ C.E.D.O., hotărârea *Weissman c. România* din 24 mai 2006.

⁵⁵ C.E.D.O., hotărârea *lordache c. România* din 14 octombrie 2008.

⁵⁶ C.E.D.O., hotărârea *Iorga c. România* din 25 ianuarie 2007; C.E.D.O., hotărârea *Beian c. România* din 7 februarie 2008; C.E.D.O., hotărârea *S.C. Marolux SRL și Jacobs c. România*, din 21 februarie 2008; C.E.D.O., hotărârea *Nemeti c. România* din 1 aprilie 2008;

⁵⁷ În acest sens, a se vedea art. 18 din Legea nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru și art. 11 din O.U.G. nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă, aprobată cu modificări prin Legea nr. 193/2008, publicată în M. Of. nr. 327 din 25 aprilie 2008.

⁵⁸ C.E.D.O., hotărârea *Rusen c. România* din 8 ianuarie 2009.

⁵⁹ C.E.D.O., hotărârea *lordache c. România* din 14 octombrie 2008.

⁶⁰ C.E.D.O., hotărârea *Weissman c. România* din 8 ianuarie 2009.

⁶¹ C.E.D.O., hotărârea *Iorga c. România* din 25 ianuarie 2007.

⁶² De altfel, în C.E.D.O., hotărârea *Notar c. România* din 20 aprilie 2004, Guvernul s-a angajat „să inițieze un proces de reformă a legislației în materia taxelor judiciare de timbru”.

⁶³ Pentru soluții în vederea reformării sistemului taxelor judiciare de timbru, a se vedea M. Ș. Minea, C. F. Costăș, *Dreptul finanțelor publice*, vol. II, Ed. Wolters Kluwer, București, 2008, p. 368.

⁶⁴ A se vedea I. Deleanu, *op. cit.*, p. 329.

⁶⁵ De exemplu, în cazul unui litigiu evaluabil la 10.000 de euro, se va plăti o taxă fixă de 196 de euro.

⁶⁶ În acest context, poate fi avut în vedere principiul constituțional consacrat în art. 52 alin. (2) al legii supreme, și anume, justa așezare a sarcinilor fiscale. Cu privire la acest aspect, Curtea Constituțională, în decizia nr. 3/1994, publicată în M. Of., nr. 145 din 8 iunie 1994, a afirmat că „fiscalitatea trebuie să fie nu numai legală, ci și proporțională, echitabilă, rezonabilă și să nu diferențieze impozitele pe criteriul grupelor sau categoriilor de cetățeni”.

⁶⁷ Din acest punct de vedere este relevant și principiul rolului activ al judecătorului, care, conform C.E.D.O., hotărârea *Rusen c. România* din 8 ianuarie 2009, ar trebui să fie pus mai des în practică.

⁶⁸ I. Deleanu, *op. cit.*, p. 329.

⁶⁹ *Ibidem*.